

STRAFFE TAAL OVER TAALSTRAFFEN

De zwart-wit-televisie staat weer aan

KRIS VAN DEN BRANDEN

Wie? Lerarenopleider. Directeur Centrum voor taal en onderwijs (KU Leuven).

Wat? Dat leerlingen van Turkse of Marokkaanse afkomst alleen maar naar Arabische zenders kijken of thuis nooit Nederlands praten, is een groteske simplificatie.

Waarom? Ze spreken thuis wel Nederlands, en zijn vaak zelfs meertaliger dan hun 'autochtone' leeftijdsgenoten.

Ik zou beter geen opiniestukken meer schrijven. Impact hebben ze toch niet. Althans de mijne niet. Een paar maanden geleden publiceerde deze krant een opiniestuk waarin ik pleitte voor meer nuance in het onderwijsdebat ('Weg met de zwart-wit-televisie', *DS 19 juni*). Zwart-wit-discussies, zo stelde ik, dragen maar weinig bij tot de kwaliteit van onderwijs, omdat onderwijs zich afspeelt in een bijzonder complex sociaal kader dat door mensen van vlees en bloed wordt vormgegeven. Mensen zijn geen zwart-wit-karikaturen, en we willen er in ons hedendaagse onderwijs voor zorgen dat onze leerlingen daarvan doordrongen zijn. Absolutistische uitspraken die alle scholen, leerkrachten en leerlingen op één hoop vegen, doen de werkelijkheid gegarandeerd geweld aan.

Maar neem nu de discussie over thuistaal op school. Is er wel een discussie? Ik zie vooral een mediatick heen-en-weer-lossen van ferme schoten, die eerder associaties oproepen met de zwart-wit-films over cowboys en indianen dan met een voldragen, 21ste-eeuwse discussie over taalbeleid op school. De verdienste van het onderzoeksteam van Noel Clycq (*DS 3 december*) is dat ze de huidige praktijk op scholen om Turks en Marokkaans op school te bestraffen grondig hebben gedocumenteerd. Hun onderzoeksdata kunnen onderwijskundigen, beleidsmakers en mensen in de praktijk aanzetten om vanuit een genuanceerde reflectie hun eigen handelen in vraag te stellen, bij te stellen, of net bevestigd te zien. Tenminste, als die reflectie op de feiten niet meteen dichtgetimmerd wordt met ongegronde zwart-wit-argumenten.

Ze kijken wél naar Ketnet

Zo las ik in een reactie van een grote onderwijskroepel dat ze weliswaar de thuistalen van scholen respecteert, maar dat scholen toch het best zweren bij zo veel mogelijk Nederlands, ook op de speelplaats, omdat de leerlingen van Turkse en Marokkaanse herkomst thuis 'alleen maar naar Arabische zenders kijken' en thuis 'nooit Nederlands spreken'. Dat klopt niet. De feiten zijn veel genuanceerder. Uit een aantal recente onderzoeken naar het thuistaalgebruik van kinderen in het basison-

'Werken aan Nederlands is wel verzoenbaar met een openheid naar de thuistaal.' © Marcel van den Bergh

derwijs blijkt dat de thuistaalsituatie van de huidige generatie kinderen van Turkse en Marokkaanse herkomst heel erg meertalig is: ze kijken wel degelijk ook naar Ketnet, velen spreken thuis ook Nederlands, vooral met broers en zussen, en velen onder hen gebruiken ook Nederlands, naast andere talen, op het internet en in sociale media. Velen van hen zijn dus veel meertaliger dan hun in het

Een taal die je met positieve dingen associeert, leer je vlotter. Laat Nederlands dus geen straftaal worden

Nederlands opgevoede leeftijdsgenoten. Het argument dat leerlingen zo veel mogelijk Nederlands moeten spreken omdat ze het thuis absoluut niet oefenen, klopt dus niet. En zelfs als bepaalde leerlingen thuis geen letter Nederlands zouden horen of uitspreken, dan zou het argument volgens onderzoekers naar taalverwerving nog niet helemaal kloppen. Oefening helpt, zeker, maar oefening is niet de enige factor die voor een vlotte taalverwerving zorgt. Taalverwerving wordt immers ook heel sterk gedreven door emotionele drijfveren: een taal die je met positieve dingen associeert, leer je veel liever en makkelijker. Nederlands kan daarom maar beter niet de taal van de bestraffer worden.

Eenzelfde gebrek aan nuance overheerst als er in de media 'gedebatteerd' wordt over het gebruik van verschillende talen op school. Als onderzoekers zoals Noel Clycq (UA) suggereren dat het toelaten van de moedertaal op de speelplaats het welbevinden van de leerlingen kan verhogen (een feit dat onlangs ook in Gents onderzoek werd bevestigd, en al jarenlang in internationaal onderzoek wordt aangetoond), lijken alle sluisen plots open te staan, en lijkt het Nederlandstalige gehalte van het hele onderwijsgebeuren onder druk te staan.

Goede afspraken, talige vrienden

Wie het over de speelplaats heeft, zegt nochtans niets over het gebruik van taal in de klas of in de gangen. Er kunnen met leerlingen over dergelijke zaken bovendien goede afspraken gemaakt worden (wat, tussen haakjes, kan bijdragen tot de participatie van leerlingen aan het schoolbeleid, en tot het accepteren van door hen meegemaakte afspraken). Voor sommige lezers kan het, na al wat voorafging, misschien vreemd in de oren klinken, maar ook ik vind het van cruciaal belang dat een schoolteam dagelijks het onderste uit de kan haalt om de schoolse taalvaardigheid Nederlands van alle leerlingen zo sterk mogelijk te bevorderen. Maar dat hoeft voor mij – op basis van het wetenschappelijk onderzoek dat ik hierover al jaren vol – niet te betekenen dat ik kan moet barsten en in allerlei onlijmbare stukken moet uiteenvallen. Werken aan het Nederlands is wel degelijk verzoenbaar met een openheid naar de thuistaal of het thuisdialect van leerlingen. Meer zelfs, verzoening werkt meestal goed in beide richtingen. Om maar te besluiten dat er voor het Vlaams onderwijs op het vlak van inclusie nog heel wat werk aan de winkel is...

Leerlingen die op de speelplaats een andere taal dan het Nederlands gebruiken, worden in veel gevallen repressief aangepakt, leerde recent onderzoek. Wie Turks, Arabisch of Berbers spreekt, wordt het strengst aangepakt.

En hop, we waren weer vertrokken voor een zwart-witdiscussie over onderwijs, stelt **KRIS VAN DEN BRANDEN** vast.

Terwijl de realiteit voor anderstalige/meertalige jongeren genuanceerder is dan 'ze spreken wel/niet Nederlands thuis'. Net als Van den Branden betwijfelt **WOUTER DUYCK** of ander taalgebruik bestraffen wel een goede keuze is. Maar hij pleit vooral voor een vroeger taalbad: anderstalige kinderen worden het best nog voor hun zesde ondergedompeld in het Nederlands.

Het kind en het taalbadwater

WOUTER DUYCK

Wie? Hoogleraar cognitieve psychologie (UGent).

Wat? Meertalig onderwijs baat nauwelijks, maar schaad ook niet, dus het kan best.

Waarom? Het voorbeeld van Spaanstalig onderwijs in de VS toont een gering positief effect op de leerprestaties.

De discussie omtrent de meertalige realiteit van het Vlaamse onderwijs (*DS 4 december*) toont dat Vlaamse scholen repressief optreden tegen wie een andere (moeder)taal op school gebruikt. Er wordt onder meer bedreigd met strafstudie. Dat lijkt een wat verkrampte reactie van een samenleving die nog steeds geen gepast antwoord gevonden heeft op multiculturaliteit en de bijbehorende meertaligheid. In een school of de metro in New York vinden we het normaal om Spaans te horen, maar onder de Vlaamse kerktoren vindt men Turks vals klinken.

Op zich is elke blootstelling aan Nederlands voor een minder taalvaardige groep natuurlijk positief, maar het valt te betwijfelen of de

Kinderhersenen zijn taalsponzen, maar die sponzen werken minder goed naarmate ze ouder worden

strijd tegen taal- en schoolachterstand op de speelplaats zal worden opgelost. Jongeren mogen best Turks praten op school, al is het uiteraard ook onzin dat het huidige stigma op de Turkse taal 'de lage slaagkansen van kinderen van Turkse en Marokkaanse origine kan verklaren' zoals in *De Standaard* gesuggereerd werd.

Hispanics

Het is veel belangrijker zich af te vragen of meertalig onderwijs misschien een oplossing kan bieden voor de schoolachterstand die voor vele anderstalige groepen een feit is. Misschien moeten we de moedertaal niet alleen

toelaten op de speelplaats, maar zelfs gebruiken in de klas?

Wetenschappelijke onderzoek daarover bestaat allang. De Amerikaan Robert Slavin buigt zich in meer dan honderd wetenschappelijke publicaties al tientallen jaren over de thematiek. Hij bestudeerde onder andere meertalig onderwijs bij Hispanics, een groep die net als de minderheidsgroepen bij ons lager geschoold is en (te) vaak de school verlaat zonder diploma. Al in de jaren zeventig en tachtig was het in de VS een gangbare praktijk om die groep niet in het Engels, maar in het Spaans, hun moedertaal, te onderwijzen, tot hun Engels 'goed genoeg' was. Men hoopte zo de leerprestaties te verbeteren en schoolachterstand te voorkomen. Maar rond de eeuwwisseling kwamen ze daarop terug, en werd Engels onderwijs opnieuw de standaard. Die koerswijziging noopte Slavin tot een meta-analyse van alle recente onderzoeken over de kwestie. Hij concludeert dat de leerprestaties van anderstaligen op korte termijn beter zijn in meertalig onderwijs. Het effect was weliswaar eerder klein. Interessant is ook dat Slavin zelf een grote studie uitvoerde, die kinderen gedurende hun hele schoolloopbaan in meertalig onderwijs volgde. Kinderen scoorden aanvankelijk slechter in de omgevingstaal (Engels), maar beter in de moedertaal (Spaans). Na vier jaar groeiden beide verschillen naar elkaar toe en was er geen merkbaar verschil tussen meertalig en klassiek onderwijs. De conclusie is dus dat Turks onderwijs in de Vlaamse klas voor de leerprestaties slechts weinig baat, maar zeker ook niet schaad. Meertalig onderwijs kan dus best, als het gekaderd wordt binnen een visie waarin ook sociale integratie, en de daarvoor noodzakelijke beheersing van Nederlands, bewaakt wordt.

Verplicht kleuteronderwijs

Maar de hele discussie gaat eigenlijk voorbij aan een essentiële punt: vroeger talen leren. Dat heeft wél een groot effect heeft op taal- en schoolachterstand. Kinderhersenen zijn taalsponzen, maar die sponzen werken minder goed naarmate ze ouder worden. En die capaciteit neemt met name af vanaf zes jaar. Laat dat nu net de leeftijd zijn waarop het Vlaamse onderwijs wacht om anderstalige kinderen te verplichten Nederlandstalig onderwijs te volgen.

Dat is net voor anderstalige peuters een probleem aangezien zij vier keer vaker geen (Nederlandstalig) kleuteronderwijs volgen. De huidige norm daarvoor zijn de 220 halve dagen kleuteronderwijs, vooropgesteld door toenmalig onderwijsminister Frank Vandembroucke. Een uitstekende maatregel, maar net zoals alles, kan ook die beter.

Laat ons taal- en schoolachterstand bij deze kwetsbare groepen voorkomen in plaats van remediëren, door tenminste een jaar voltijds kleuteronderwijs te verplichten. Het is het (Nederlandse) taalbad dat de anderstalige taalsponzen op die leeftijd zo goed kunnen gebruiken. En dan behoef dat woordje Turks op de speelplaats later echt geen strafstudie.

OSCAR VAN DEN BOOGAARD

ASOCIAAL NETWERK

Sociaalnetwerksites zoals Facebook, Twitter en LinkedIn worden steeds belangrijker in het leven. Via smartphones en tablets zijn we haast continu online en krijgen we meer dan ooit de kans om te communiceren.

Hoezo communiceren?

Tijdens een taxirit zit de chauffeur voortdurend te telefoneren en te browsen en intussen heeft hij contact met de taxicentrale en staat de tomtom aan, zodat hij niet hoeft na te denken hoe hij zou rijden. Als ik uitstap, neemt hij al telefonierend het geld in ontvangst en weg is hij. Ik weet zeker dat hij niet zou kunnen vertellen hoe de man eruitziet die hij net heeft vervoerd. Ik geef een lezing aan de universiteit en de gezichten van de studenten her en der verspreid over de collegebanken lichten spookachtig op omdat ze druk in de weer zijn met hun smartphones. Waarom ben ik hier eigenlijk? En waarom zij? 's Avonds in het theater zie ik diezelfde smartphones om me heen oplichten. Leve de communicatie! Wat een zombie-wereld waarin mensen niet meer écht zijn waar ze zijn. Ze zijn sociaal, ongevoelig en juist helemaal niet in staat om te communiceren. Ze veranderen de wereld in een *ghost town*.

Ik ben op een feestje en jonge mensen staan op de dansvloer te telefoneren met vrienden die op een ander feestje zijn. De vragen die gesteld worden: waar is 'iederem' en op welk feestje is het het leukste? De zogenoemde sociale netwerkers hebben voortdurend de angst dat ze niet op de juiste plaats zijn. Wat een verontrustende onzekerheid om te veronderstellen dat het elders beter is. Zijn de sociale netwerkers zelf soms niet leuk genoeg? Ik heb altijd geleerd dat je een feestje zelf moet maken. Iemand met zelfvertrouwen, moed en humor zegt: hier ben ik, dus ik maak er wat van! En wie ben jij? En wat wil je drinken! Waar is die nieuwsgierigheid? En de zin voor improvisatie?

Ik zit in een vliegtuig en de mensen om me heen met hun koptelefoons op en hun tablets op schoot kijken geen moment om zich heen. Zelfs op tien kilometer hoogte is er geen enkele verbondenheid. Stel je voor dat je samen met al die egoïsten neerstort. Wat een rotwereld waarin niemand nog

oog heeft voor de fysieke ander. De sociale media zijn het perfecte alibi om volstrekt sociaal te kunnen zijn. De echtheid raakt op de achtergrond.

Kan een mens zich wel concentreren als hij steeds online is? Kan hij zijn gedachten erbij houden? Kan hij nog iets doen met overgave? Iedereen weet dat overgave de sleutel is tot werkelijk succes en geluk in je leven. Een zombie zal dat nooit verwezenlijken.

De sociale media dringen zelfs de slaapkamer binnen. Steeds meer mensen nemen hun laptop, tablet of smartphone mee naar bed. Niet alleen als ontspanning, ook professionele activiteiten worden uitgevoerd onder de lakens. Zo blijkt uit een Britse studie dat maar liefst een op de vijf werknemers tot tien uur per week vanuit zijn slaapkamer werkt. Zou een slaapkamer niet een plek moeten zijn voor rust en reflectie en liefde? Zijn mensen soms bang alleen met zichzelf of elkaar te zijn? Is die internetverlating niet gebaseerd op existentiële levensangst?

Belgische wetenschappers hebben een contactless met ingebouwd lcd-beeldscherm gemaakt. Een drager ervan kan op dit moment nog niet zelf het geprojecteerde beeld bekijken, maar de wetenschappers willen die mogelijkheid wel in de toekomst ontwikkelen. Stel je voor: iemand kijkt je diep in je ogen, maar intussen leest hij zijn e-mails of communiceert hij op een sociaal netwerk met een van zijn tienduizend vrienden.

Vroeger dacht ik: je leeft niet één leven, maar meerdere levens tegelijk. Hoe meer levens tegelijk, hoe intensiever het bestaan wordt. Maar op den duur weet je niet meer wie je bent en waar. Je begint te verlangen naar het hier en nu. Je klappt je laptop dicht en zet je iPhone af. Je laat de virtuele wereld achter je en staat op vanachter je bureau. Kijken naar het gedwarrel van de eerste sneeuwvlokken van het jaar. Dat is pas thuiskomen in deze wereld. Je loopt naar buiten en misschien raak je aan de praat met een voorbijganger die ook van de sneeuw geniet. De tastbare werkelijkheid is het beste sociale platform dat er bestaat.

Oscar van den Boogaard is schrijver. Zijn column verschijnt elke vrijdag.

'Heerlijk om met een borstel (kwast, red.) op dat doek bezig te zijn.'

Zelfs als **KAMAGURKA** over schilderen in zijn werkplek vertelt, moet hij er niet voetstoots van uitgaan dat Nederlanders hem zullen begrijpen (in NRC Handelsblad).